

İkinci Dünya müharibəsi başa çatdıqdan sonra, 1945-ci ilin 1-16 noyabrında Londonda BMT-nin təhsil və mədəniyyət təşkilatının yaradılması üzrə konfransı keçirilib. Fransa və Böyük Britaniyanın təklifinə əsasən, nümayəndələr dünyanın həqiqi mədəniyyətini yarıda biləcək qurum barədə qərar qəbul ediblər. 1945-ci il noyabrın 16-da 37 dövlətin iştirakı ilə BMT-nin elm, təhsil və mədəniyyət, informasiya və kommunikasiya üzrə ixtisaslaşdırılmış təsisatı olan UNESCO-nun yaranmasını təsdiq edən nizamnaməsi imzalanıb.

Reprezentativ Siyahısı" və "Təcili qorunmaya ehtiyacı olan qeyri-maddi mədəni irsin Siyahısı" tərtib edilib.

Azərbaycan bu konvensiyaya Prezident İlham Əliyevin 2006-cı il oktyabrın 2-də imzaladığı "Qeyri-maddi mədəni irsin qorunması haqqında" qanuna əsasən qoşulub.

Azərbaycan-UNESCO münasibətlərinin inkişafında və gücləndirilməsində Azərbaycanın Birinci vitse-prezidenti, Heydər Əliyev Fondunun prezidenti, UNESCO-nun xoşməramlı səfiri Mehriban Əliyevanın xidmətləri təqdirəlayiqdir.

Görülən işlər nəticəsində Azərbaycanın maddi və mənəvi irsinin nümunələri UNESCO-nun nadir əsərləri siyahısında yer alıb. Ötən illər ərzində Azərbaycanın tarixi maddi-mədəni irs nümunələri olan İçərişəhər Tarixi-Memarlıq Qoruğu, Şirvanşahlar sarayı, Qız qalası, Qobustan Dövlət Tarixi-Bədii Qoruğu UNESCO-nun Ümumdünya Maddi-Mədəni İrs Siyahısına, Şəki şəhəri UNESCO-nun "Yaradıcı şəhərlər şəbəkəsi" siyahısına daxil edilib. Həmçinin Azərbaycana aid 13 qeyri-maddi mədəniyyət nümunəsi - Azərbaycan muğamı, Azərbaycan aşiq sənəti, Azərbaycanda xalçaçılıq sənəti, tarın hazırlanması və onun ifa edilməsi, Çövkən - Azərbaycanda Qarabağ atı ilə oynanılan ənənəvi oyun, Azərbaycan kələğayısı, Lahıc misgərlik sənəti, lavaş, Novruz bayramı, kamançanın hazırlanması və onun ifa edilməsi, dolma hazırlama və paylaşma ənənəsi, "Kitabi-Dədə Qorqud", Naxçıvanın ənənəvi qrup rəqs-ləri - yallı (köçəri, tənzerə) "Qeyri-maddi mədəni irs siyahısı"ndadır.

Ölkəmizin UNESCO ilə ən vacib fəaliyyət istiqamətlərindən biri də erməni işğalçıları tərəfindən dağıdılmış nadir mədəniyyət inciləri haqqında məlumatların dünya ictimaiyyətinə çatdırılması, həmin abidələrin, mədəniyyət ocaqlarının bərpası, qərət olunub respublikadan çıxarılmış sənət əsərlərinin qaytarılması məsələləridir.

Zöhrə FƏRƏCOVA,
"Azərbaycan"

Dəyərlərdən gələn işıq

Azərbaycanın mədəniyyət inciləri

UNESCO-nun nadir əsərləri siyahısında layiqli yer tutur

UNESCO-nun əsas məqsədi irqindən, cinsindən, dilindən və dinindən asılı olmayaraq, təhsil, elm və mədəniyyət sahələri üzrə xalqların əməkdaşlığını genişləndirmək yolu ilə sülhün və təhlükəsizliyin möhkəmlənməsinə kömək, qanunvericiliyi və ədaləti, insanın əsas hüquq və azadlıqlarını təmin etməkdir. Bu, 20 üzv dövlətdən ibarət qurum 1946-cı ilin 4 noyabrında rəsmi fəaliyyətə başlayıb. Hazırda 195 ölkə və 10 assosiativ üzvdən ibarətdir.

Ölkəmiz bu təşkilata 3 iyun 1992-ci ildə üzv qəbul edilib. Üzvlüyə qəbul edildikdən sonra UNESCO ilə qarşılıqlı əməkdaşlığın təşkil və təmin edilməsi məqsədilə dövlətimiz tərəfindən zəruri normativ hüquqi baza yaradılıb. Hazırda Azərbaycan bu konvensiyanın fəal iştirakçısıdır. İldən-ildə Azərbaycan-UNESCO əlaqələri xeyli genişlənməkdədir.

UNESCO tarixinin daha bir əlamətdar hadisəsi Parisdəki qərargah-mənzilində 2003-cü il

sentyabrın 29-dan oktyabrın 17-dək keçirilmiş və 35800 üzvün, həmçinin 5 dövlət başçısı və 300 nazirin iştirak etdiyi baş konfransının 32-ci sessiyasının "Qeyri-maddi mədəni irsin qorunması haqqında" Konvensiyanın qəbul edilməsi olub. Sənəddə BMT-nin 1948-ci il "İnsan hüquqları haqqında Ümumi Bəyannaməsi"nə, 1966-cı il İqtisadi, sosial və mədəni hüquqlar haqqında Beynəlxalq Pakta, 1966-cı il Mülki və siyasi hüquqlar haqqında Beynəlxalq Pakta, həmçinin UNESCO-nun 1972-ci il "Dünya mədəni və təbii irsin mühafizəsi haqqında Konvensiyası"na, 1989-cu il "Ənənəvi mədəniyyətin və folklorun qorunub saxlanması dair Tövsiyəsi"nə, 2001-ci il "Mədəni müxtəliflik haqqında Ümumi Bəyannaməsi"nə istinad edilib.

O dövrdə artıq qeyri-maddi mədəni irsin bir çox formaları unudulmaqda, yaxud məhv olmaqda idi. Onların mühafizəsi, qorunub yaşadılması zərurəti

yanarmışdı. Konvensiya qeyri-maddi mədəni irs nümunələrinin beynəlxalq hüquqi qorunması sahəsində qəbul edilmiş ən başlıca sənəd oldu. Sənəddə irsin təzahür formaları müəyyənləşdirildi, eyni zamanda, onun qorunma üsulları dəqiqləşdirildi və dövlətlərin üzərinə öhdəliklər qoydu.

Konvensiyanın məqsədlərinə müvafiq olaraq, yalnız insan hüquqları haqqında mövcud beynəlxalq hüquqi aktlara, eləcə də icmalar, qruplar və ayrı-ayrı şəxslər arasında qarşılıqlı hörmət və sabit inkişaf tələblərinə uyğun gələn qeyri-maddi mədəni irs olaraq diqqətə alınır. Bu irsin daşıyıcısı kimi dil də daxil olmaqla, şifahi ənənələr və ifadələr; ifaçılıq sənətləri; sosial təcürübələr, mərasimlər, bayram tədbirləri; təbiətə və kainata aid bilik və təcürübələr sənəddə əsas götürülən nümunələrdir.

Konvensiyanın 16 və 17-ci maddələrinə əsasən, "Bəşəriyyətin qeyri-maddi mədəni irsinin